

«Els creadors no neixen, es creen»¹

«*Creators are not born, they are created*»

Georgia Kaüki

Actriu

Article rebut: 14 de desembre del 2019
Sol·licitud de revisió: 23 de gener del 2020
Article acceptat: 15 de febrer del 2020

Kaüki, Georgia. 2020. «Els creadors no neixen, es creen». *Aérides* 1, pàgs. 79-82.

Resum: Thanos Mikrútsikos va publicar, el 1976, el disc *Cantata per a Makrónissos*, posant música a sis poemes de Iannis Ritsos i a quatre de Vladímir Maiakovski traduïts també pel poeta; així s'unien els esperits creadors que posaven els seus arts al servei de la lluita per la justícia i els drets humans.

Paraules clau: Iannis Ritsos, Makrónissos, Thanos Mikrútsikos, poesia social.

Abstract: Thanos Mikrútsikos published, in 1976, the album *Cantata for Makrónissos*, setting to music six poems by Iannis Ritsos and four by Vladimir Mayakovsky also translated by the poet; thus united the creative spirits who put their arts at the service of the struggle for justice and human rights.

Keywords: Yannis Ritsos, Makronisos, Thanos Mikroutsikos, social poetry.

Com que volia aportar alguna cosa bonica a aquest nou intent vostre perquè la cultura grega i la catalana es coneguin i s'apropin una mica més, em vaig esforçar de valent a decidir què podia escriure. Pensava escriure un article sobre el gran músic i compositor grec Thanos Mikrútsikos, que ens havia deixat feia pocs dies. Va ser així, cercant tema, que vaig trobar unes paraules de consell i de guia que li havia dit Iannis Ritsos.

Sobre la coneixença amb Ritsos i els primers intents de musicar els seus poemes, Mikrútsikos (2018, 23) deia:²

Les nostres trobades sovintejaven cada cop més, es van tornar gairebé quotidianes. I ell donava un munt de consells al jove compositor: «Escriu sobre el que et crema. Et crema l'amor? Escriu. La teva solitud? Escriu. La lluita contra la violència del feixisme? Escriu. Un passeig bonic per la riba del mar o pel bosc? Escriu, però vigila. El tema no defineix el valor de l'obra. El més important és el continu de forma i contingut. Cada nou contingut requereix una forma nova, perquè la forma és l'experiència de la societat cristal·litzada. Respectaràs el que s'ha escrit en el passat, però no ho imitaràs».

¹ La llengua original del present article és el grec: «Οι δημιουργοί δεν γεννιούνται, δημιουργούνται». La traducció és de Pau Sabaté. El títol és una frase de Thanos Mikrútsikos: <http://www.katioua.gr/koinonia/epistimi/oi-synagonistes-tou-mathimatikoi-apochairetoun-ton-thano-mikroutsiko/>

² Se citarà com a *Cantata per a Makrónissos*. <https://www.902.gr/eidisi/politiki/168002/paroysiastike-se-ekdilosi-tis-ke-toy-kke-i-syllektiki-ekdosi-toy-vivlioy-cd.>

Els seus consells de no parar atenció a l'aparença sinó a l'essència em van portar a musicar, a intentar descobrir els aspectes ocults que conté tot gran poema.

Llegint aquestes línies, he sentit que Ritsos i Mikrútsikos em guiaven la mà per escriure el que em crema a mi. I a mi em cremen aquests dos artistes que són tan nostres com universals. Perquè van posar el seu art al servei de la lluita perquè s'acabi l'explotació de l'home per l'home. I el fet de posar el teu art al servei d'això vol dir que això et crema l'ànima, la ment, el cor, cada centímetre de pell. I tan fort s'abusaven tots dos per la felicitat del món, que es van dedicar a escoltar, com amb un estetoscopi, què manava la història i van experimentar amb les formes més modernes per dir-ho. Perquè arribi a nosaltres tant com a vosaltres i al món sencer, perquè somriem, plorem, agafem forces i lluitem per esdevenir part de la història que portarà aquella societat «en què el poeta pescarà i el pescador escriurà poemes».³

Qui és l'artista rere l'obra vol dir l'ànima de qui s'abusava i quina ment es va esforçar per donar a llum el que diu Ritsos: la unitat irrompible de forma i contingut, en què la forma nova és resultat de l'experiència de la societat. D'altra banda, l'art és una forma de consciència social, una particular manifestació subjectiva de la reflexió de la realitat a la consciència de l'artista.

El contacte i el diàleg d'aquests dos artistes va culminar amb el disc *Cantata de Makrónissos – Estudi sobre poemes de Vladímir Maiakovski*, en el qual Mikrútsikos musica poemes de Ritsos que pertanyen al llibre *Makronissiótika (Poemes de Makrónissos)* i traduccions de poesies de Maiakovski a càrrec del mateix Ritsos.

El poeta grec havia estat desterrat a Makrónissos.⁴ A la introducció del poemari, escriu: «Aquests poemes van ser escrits a Makrónissos l'agost i el setembre de 1949, al 4t Destacament de Desterrats Polítics, abans i tot que ens traslladessin al 2t Destacament, abans i tot de viure tot l'horror de Makrónissos. Aquests manuscrits van quedar colgats sota terra dins d'ampolles segellades. Van ser desenterrats el juliol del 1950.» (Ritsos 1957 [2015]). Concretament, els poemes els va rescatar Manos Katrakis (un dels actors grecs més

³ Frase atribuïda a Karl Marx que Mikrútsikos deia sovint. Segurament parafraseja el passatge següent de *Die deutsche Ideologie (La ideologia alemanya)* de Karl Marx i Friedrich Engels, escrita entre 1845 i 1846, presumptament a través de la traducció grega de K. Filini (1997, 80): «En una societat comunista {...} la societat regula la producció general i d'aquesta manera em permet fer avui una cosa i demà una altra, caçar al matí, pescar a la tarda, tenir cura dels animals al vespre, fer crítica després de sopar, tal com m'agrada, sense ser mai caçador, pescador, pastor o crític».

⁴ L'establiment del camp de Makrónissos es va deure a un pla conjunt de britànics i americans en col·laboració amb l'Estat grec per neutralitzar gran part del moviment popular. L'objectiu inicial era la depuració de l'exèrcit governamental d'elements que podien dur a terme alçaments en certes unitats, així com privar l'Exèrcit Democràtic de Grècia de reserves valuoses. Al mateix temps, es perseguia la caiguda en picat de la moral dels comunistes i altres combatents mitjançant la signatura de declaracions de retractació del Partit Comunista Grec i de la seva ideologia; vegeu <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=10162001>.

importants) quan el van traslladar a Makrónissos des d'Ai-Stratis (un altre lloc de desterrament) el juliol del 1950.⁵

Mikrútsikos explica, en un apunt sobre aquesta composició, que l'única cosa que li importava era trobar la manera d'expressar amb música «el terror del campament, les nits feréstegues, els morts, la llum de la posta als caps pelats dels desterrats, la set de dotze hores de sol i de roca, la companyonia dels presos, la solitud que s'expressava als llums elèctrics de Làvrio, els crits salvatges dels guardes» (Mikrútsikos 2018, 24). Al mateix temps, calia transmetre allò que donava forces als desterrats per combatre en les condicions més inhumanes, que no era altra cosa que el món humà per al qual donaven la vida.

Per transmetre, doncs, aquesta experiència de la societat, el compositor es val de la forma nova (per a la realitat grega) de la música atonal. Aquesta forma de música, combinada amb els murmuris dels actors i els crits d'ultratomba transmeten la sensació que ens trobem en un paratge de malson, cosa que es resol a continuació amb una cançó tonal i melòdica.

És característica la frase següent de Mikrútsikos: «Si et mires aquestes parts de la partitura, és com si fos una òpera parlada».⁶ I afegeix: «Recordo amb emoció el dia que acabava la cantata amb la seva poesia. Vaig anar a casa seva amb una cinta i la vam escoltar plegats amb el magnetòfon vellíssim que tenia. Ritsos es va entusiasmar, em va fer un petó i em va dir unes paraules que no oblidaré mai. L'endemà a les vuit del matí em va despertar el soroll del telèfon. Era ell. "He estat escoltant la cantata tota la nit i no he pogut dormir. Esperava que arribés el matí per trucar-te i dir-t'ho", em va dir» (Mikrútsikos 2018, 24).

L'únic pensament que tinc ara que acabo aquesta petita contribució és l'art a partir d'ara, l'art que es fa i que es farà per allò que ens crema, per «les grans ciutats que bastirem» (Ritsos, 1957 [2015]):

Χρόνος - 1976

Στίχοι: Γιάννης Ρίτσος

Μουσική: Θάνος Μικρούτσικος

Καθένας μας έχει στους ώμους του
Την κούραση δώδεκα ωρών από πέτρα
Την δίψα δώδεκα ωρών από ήλιο
Τον πόνο τόσων χρόνων
Την απόφαση μιας ολόκληρης ζωής

Είναι σκληρός ο αγώνας μητέρα
Μα είναι πολλά τα αδέρφια μας

Temps - 1976

Lletra: Iannis Ritsos

Música: Thanos Mikrútsikos

Portem cadascú a les espatlles
el cansament de dotze hores de roca
la set de dotze hores de sol
el dolor de tants anys
la decisió de tota una vida

És dura la lluita mare
però són molts els nostres germans

⁵ <https://www.mixanitouxronou.gr/pos-o-katrakis-diesose-ta-piimata-tou-ritsou-stin-exoria-tis-makronisou-to-ripsokindino-schedio-me-ton-kouva-ke-ta-boukalia/>

⁶ <https://www.902.gr/eidisi/politismos/210989/treis-sygklonistikes-synaylies-gia-ta-100-hronia-toy-kke-kai-epanekdosi-tis>

Είναι πολλά τα παιδιά σου μητέρα
Μη πικραίνεσαι
Με τις μεγάλες πέτρες στον ώμο μητέρα
Ανηφορίζοντας τον θάνατο

Μεγάλες πολιτείες θα χτίσουμε μητέρα
Μην πικραίνεσαι

Ύστερα η μεγάλη πέτρα στον ώμο
Μεγάλος ανήφορος
Μεγάλη απόφαση στην καρδιά
Μεγάλες μέρες μας περιμένουν μητέρα
Μάνα

són molts els teus fills, mare
no pateixis
amb les grans roques damunt de les espatlles, mare
per la pujada de la mort

bastirem grans ciutats, mare
no pateixis

Després la gran roca a l'espatlla
la gran pujada
la gran decisió dins del cor
grans dies ens esperen, mare
marona

https://www.youtube.com/watch?v=JSeF_6geJrc

D'esquerra a dreta: camp de deportats de Makrónissos, I. Ritsos i M. Katrakis a Makrónissos i portada del llibre-disc de Th. Mikrútsikos *Cantata per a Makrónissos* (2018)

BIBLIOGRAFIA

- Filini, K. 1997. *Καρλ Μαρξ – Φρίντριχ Ένγκελς. Η Γερμανική Ιδεολογία. Vol. 1.* Traducció. Atenes: Εκδόσεις GUTENBERG.
- Mikrútsikos, Thanos. 2018. *Καντάτα για τη Μακρόνησο - Σπουδή σε ποιήματα του Βλαδίμηρου Μαγιακόβσκη.* (+ CD). Atenes: Σύγχρονη Εποχή.
- Ritsos, Iannis. 1957 [2015]. *Μακρονησιώτικα.* Bucarest: Πολιτικές και λογοτεχνικές εκδόσεις. [Atenes: Σύγχρονη Εποχή].